

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПК

***Анотація.** Проаналізовано стан матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектора. Окреслено коло проблем його формування і відтворення в умовах обмежених фінансових можливостей сільськогосподарських виробників і недостатніх обсягах державної підтримки.*

***Ключові слова:** матеріально-технічне забезпечення, державна підтримка, аграрний сектор.*

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс є важливою сферою української економіки, де зосереджено 3,0 % основних фондів, 15,8 % працюючих, виробляється 7,8 % валової доданої вартості, від експорту сільськогосподарської продукції надходить 7 % коштів. Важливою складовою АПК є сільське господарство, одиниця валової продукції якого створює умови для виробництва більше десяти одиниць в інших галузях економіки країни [1]. За підрахунками ННІ аграрної економіки обсяг валової продукції в усіх категоріях господарств має складати у 2020 р. 185,7 млрд грн, у т. ч. у сільськогосподарських підприємствах – 87,1 млрд грн [2]. Досягти таких обсягів виробництва продукції можливо на основі створення потужної матеріально-технічної бази, яка б відповідала світовим стандартам і сучасним вимогам новітніх технологій, забезпечувала конкурентоспроможність аграрного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання техніко-технологічного забезпечення аграрної сфери досить широко висвітлені в працях відомих вчених-аграрників Я.К. Білоусько, В.Л. Товстопята, П.Т.Саблука, Л.О. Мармуль та інших, але деякі питання цієї багатоаспектної проблеми є дискусійними і вимагають подальших поглиблених досліджень з метою пошуку її оптимального розв'язання.

Ціль статті полягає в аналізі технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, дослідженні динаміки їх ефективної

діяльності та визначенні рівня державного сприяння оновленню матеріально-технічного забезпечення.

Виклад матеріалу. Результативність аграрного виробництва визначається наявністю, станом і структурною комплексністю всіх факторів виробництва. Одним із основних факторів є рівень технічного оснащення.

ННІ аграрної економіки визначена потреба в основних засобах для усіх категорій господарств в 2020р. на рівні 685,8 млрд грн, у т. ч. сільськогосподарських підприємств – 586,2 млрд грн [2]. Проте за 1991-2010 забезпеченість тракторами на 1000 га ріллі скоротилася на 43 %, зернозбиральними комбайнами в 2 рази, кукурудзозбиральними на 92 %, бурякозбиральними на 25%, що складає лише половину від потреби [3].

Як відмічає Л.О. Мармуль, близько 85 % техніки в господарствах експлуатується за межами амортизаційних строків [4]. Зокрема, зі строком до 10 років експлуатується 16,2 % тракторів, 21,7 % зернозбиральних комбайнів, решта техніки від 10 до 20 років і вище, а готовність тракторів, автомобілів, комбайнів, інших засобів до польових робіт залишається невисокою і складає 0,59-0,77 [4, с. 4].

Дослідження Я.К. Білоуська, Ю.Я. Лузана, В.Л. Товстопята свідчать, що нині списується в основному лише та техніка, відновити роботоздатність якої уже неможливо. Вся інша залишається в господарствах, незважаючи на те, що вже відпрацювала по 2-3 амортизаційних строки служби і більше [5]. Через низьку забезпеченість комбайнами і тракторами Україна значно відстає від відповідних показників Франції, США, Німеччини в рази. Дослідженнями встановлено, що для збереження і відтворення технічного потенціалу аграрному виробництву у найближчі роки необхідно як мінімум 10-12 % [6]. А по тракторам від досягає 2 %, по зернозбиральних комбайнах ще менше [4]. Дещо вищий по посівній техніці.

Саме ці чинники зумовили те, що в 2008-2010 рр. обсяг виробленої продукції в Україні знаходився на рівні 70 % від показника 1990 року. В 2008-2011 рр. 62 % сільськогосподарських підприємств мали виручку від реалізації в

межах 5,6-10 млн грн, середньозважена рентабельність сільськогосподарського виробництва знаходилась в межах 8 %. На їх частку приходилось приблизно 15% загального обсягу реалізації продукції [3]. Це свідчить про низький фінансово-інвестиційний потенціал більшості підприємств аграрного сектора, їх неспроможність самостійно вирішувати проблеми техніко-технологічного забезпечення і підкреслює необхідність державної підтримки.

Наголошує на збільшенні обсягів державної підтримки через зношеність більшої частини сільськогосподарської техніки та відсталість технологій, які використовують вітчизняні аграрії В.І. Борейко [7]. Результати його досліджень свідчать, що в 2005-2011 рр. із зростанням обсягів державної підтримки збільшувалась рентабельність діяльності сільськогосподарських підприємств, яка знаходилась в межах 10-19%, що практично відповідало рівню інфляції у досліджуваній період, а в 2010 р. вона знизилась до 2,6 % при зниженні обсягів підтримки до 0,7 млрд грн. Крім того позитивним моментом вважає зменшення числа збиткових підприємств з 26-33 % до 16 %, тобто в 1,5-2 рази [7, с. 22].

На нашу думку, для більш повного висновку щодо доцільності державної підтримки потрібно проаналізувати більший період часу, а також питому вагу придбаної техніки по державним програмам підтримки. В табл. 1. наведено обсяги державної підтримки на розвиток підприємств АПК, які виділені Міністерству аграрної політики і продовольства із загального фонду Державного бюджету на придбання сільськогосподарської техніки за основними програмами та кількість техніки.

Аналіз даних табл 1. свідчить, що із зростанням обсягів бюджетного фінансування збільшувалась кількість придбаної техніки. В окремі роки деякі програми не фінансувалися зовсім, що зменшувало кількість придбання техніки в рази. В 2002-2010 рр. питома вага придбаної вітчизняної техніки з частковою компенсацією її вартості становила 20%, фінансового лізингу приблизно – 22,4 %, а за пільговими кредитами – 26,5%. На наш погляд ці відсотки достатньо переконливі, щоб доводити доцільність державної підтримки. Звичайно механізм надання компенсацій по усім програмах потребує удосконалення.

**Обсяги державної підтримки і кількість придбаної
сільськогосподарської техніки**

Роки	Витрати Мінагрополітики на підтримку підприємств АПК, млрд грн				Обсяги придбання техніки, усього		у тому числі							
	усього	у тому числі			од	млн грн.	з частковою компенсацією		на умовах лізингу		за пільговими кредитами		ввезено іноземної техніки	
		з частковою компенсацією	на умовах лізингу	за пільговими кредитами			Од	млн грн	од	млн грн.	од	млн грн	од	млн. грн
2002	1,2				4773	503	312	80	963	56	0	0	3498	367
2003	1,3	20,0	96,0	75,0	6547	527	853	85	1922	115	0	0	3772	327
2004	1,6	50,0	-	195,0	12076	1430	783	146	2765	324	2519	432	6009	528
2005	1,8	270,0	7,2	350,0	14304	2319	1852	503	1289	161	4452	876	6711	779
2006	2,3	32,0	416,0	260,0	15054	2573	626	106	327	53	3701	829	10400	1585
2007	3,7	131,8	-	667,0	29860	7252	3137	430	1505	247	3803	1018	21415	5557
2008	6,3	100,0	-	1650,0	6595	2471	646	186	3069	1827	2881	458		
2009	0,9	-	-	300,0	1242	254	851	185	391	69	-	-		
2010	0,4	-	-	-										
2011	4,0	10,0	-	531,4 ¹										
2012	3,2				127 ²	54963 ²								
Всього					95962	72793	9060		14151		17356		33854	

*Складено за даними сайту Мінагрополітики України [режим доступу].- : [http: www.minagro.gov.ua](http://www.minagro.gov.ua) і даними сайту search.rada.gov.ua

¹ через механізм здешевлення кредитів і компенсацію лізингових платежів

² на основі довідки щодо придбання сільськогосподарської техніки за 10 місяців 2012 р. за оперативними даними областей за програмами придбання, усього.

Як свідчать наші дослідження доступ до придбання компенсацій мають підприємства, що в змозі віднайти фінансові ресурси для її придбання, мова йде про великі комбіновані структури (агрохолдинги), які обробляючи в 2010 р. 2,5 млн га, використовують весь сучасний арсенал залучення фінансових ресурсів, працюють стовідсотково на імпортній техніці, а для підприємств з площею сільгоспугідь до 500 га і господарствам населення, які обробляють близько 17 млн га землі і користуються конструктивно застарілою технікою радянських часів держава обмежує можливості.

Слід зауважити, що сьогодні в Україні частка машин вітчизняного виробництва становить приблизно 8%, а придбання іноземної техніки досягає 80%, а на думку фахівців ННІ аграрної економіки вона повинна становити 70-75% і лише на 20-25 %-зарубіжною. Держава мала б сприяти поліпшенню інвестиційної привабливості підприємствам вітчизняного

сільгоспмашинобудування через надання належної державної допомоги вітчизняним заводам-виробникам на оновлення техніко-технологічного обладнання, переоснащення виробництва сучасними засобами, здатними виробляти машини та обладнання відповідно до вимог світових стандартів.

Проте слід одночасно підвищити відповідальність заводів-виробників перед сільськогосподарськими товаровиробниками за якість, надійність, довговічність, техніко-технологічні параметри своїх виробів, їх відповідність еколого- і енергозберігаючим агротехнологіям.

Для чого доцільно затвердити цільову комплексну Державну програму розвитку виробництва вітчизняної сільськогосподарської техніки на 201-2020 рр. з відповідною державною бюджетною підтримкою.

Але головною умовою розвитку вітчизняного машинобудування для АПК і технічного переоснащення заводів тракторного й сільськогосподарського машинобудування на думку В.В. Іванишина, до якої ми приєднуємося має бути суворе дотримання усіма урядовими структурами і безумовне виконання всіх положень, задекларованих у законі та державних програмах як у правових питаннях, так і щодо виділення та використання коштів із державного бюджету України вчасно і й у повному обсязі.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновки: що формування і розвиток матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств в сучасних економічних умовах не може ефективно розвиватися без суттєвої державної підтримки; держава повинна збільшувати фінансову підтримку аграріям на оновлення зношеної техніки та використання технологій; необхідно переорієнтувати адресність державної підтримки в частині оновлення основних засобів на сільгосптоваровиробників, передусім малих форм господарювання. Надання державної допомоги вітчизняним заводам–виробникам сільськогосподарського машинобудування дозволить відновити і зміцнити платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що надасть змогу підвищити конкурентоспроможність технічних засобів, що виробляються в Україні.

Література

1. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК . – 2008. – № 4 . – С.19-37.
2. Саблук П. Т. Аграрний сектор в умовах членства України у Світовій організації торгівлі : здобутки і перспективи / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 6.
3. Сільське господарство України : статистичний збірник 2010 р. / За ред. Ю. М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
4. Мармуль Л. О. Матеріально-технічне забезпечення регіональних АПК/ Л. О. Мармуль // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 12.
5. Білоусько Я. К. Стратегічні напрями реформування і розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування / Я. К. Білоусько, В. Л. Товстопят // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 110.
6. Мельник Ю. Ф. Агропромислове виробництво України : уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю. Ф. Мельник, П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3 – 15.
7. Борейко В. І. Роль агропромислового комплексу в розвитку національної економіки / В. І. Борейко // Економіка АПК. – 2011. – № 10, с.– 22.
8. Іванишин В. В. Розвиток та функціонування ринку технічних засобів для сільського господарства в Україні // В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2011.– № 3. – с. 82.

***Аннотація.** Проаналізовано состояние матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектора. Очерчен круг проблем его формування и воспроизводства в условиях ограниченных финансовых возможностей сельскохозяйственных производителей и недостаточных объемах государственной поддержки.*

***Ключевые слова:** матеріально-технічне забезпечення, державна підтримка, аграрний сектор.*

***Summary.** In article are analyzed the state material-technical providing of enterprises agrarian sector. The problems its formation and reproduction in the limited financial conditions agricultural producers and insufficient value state support are determined.*

***Keywords:** material-technical providing, state support, agrarian sector.*